

MONITOR

zpravodajský čtrnáctideník

ROČNÍK III., ČÍSLO 15

5. říjen 2006

(za dobrovolné příspěvky)

Tradice Otců

Z kázání svatého opata Bernarda

Sestoupila tedy na svět myšlenka spásy a uskutečnila se v díle spásy: *Slovo se stalo tělem* a už přebývá mezi námi. Přebývá skutečně vírou v našich srdcích, přebývá v naší paměti, přebývá v myšlení a sestupuje až do naší představivosti. Neboť co by si byl dříve mohl představovat člověk o Bohu, leda že by si ve svém srdci vytvořil modlu? Bůh byl nepochopitelný a nepřístupný, ne-

viditelný a zcela nepředstavitelný. Ale nyní chtěl, abychom ho chápali a viděli a mohli si ho představit.

Ale ptáš se jak? Takto: jak leží v jeslích, odpočívá na klíně Panny Marie, káže na hoře, bdí v noci na modlitbách; nebo jak visí na kříži, je smrtelně bledý a umírá, sestupuje mezi mrtvé jako jejich svrchovaný Pán; nebo jak třetí den vstává z mrtvých a ukazuje apoštolům místa po hře-

bech jako známky vítězství, a nakonec vystupuje před jejich zraky do nebe.

Na které z těch tajemství by se nemělo s opravdovou láskou a zbožností myslet? Myslím-li na kterékoli z nich, myslím na Boha a je v tom ve všem ten, který je můj Bůh. Je tedy moudré rozjímat o těchto tajemstvích, jak jsem řekl, a soudím, že jedná prozíravě, kdo si připomíná jejich sladkost; podobá se té, kterou v jádrech svých plodů vydal prut Áronův. Maria ji čerpala z nebeských zřidel a hojně ji přelévá na nás.

Dialog s islámem

Biskup Duka o mezináboženském dialogu

Mezináboženský dialog doporučovaný II. vatikánským koncilem a rozvíjený Janem Pavlem II. vstoupil do povědomí jako Assiské setkání představitelů světových náboženství v severoitalském Assisi. Assiské setkání má svou prehistorii — sv. František z Assisi se setkal na své cestě do Palestiny s vůdcem arabských vojsk Saladinem. Dialog s islámem má i svou jistou podobu ve středověké učebnici *Summa contra gentiles* svatého Tomáše Akvinského. Také druhá kvestie teologické Summy zmíněného autora je jedinečným dialogickým elaborátem, kde přichází ke slovu jak židovská, tak islámská filosofie v otázce o existenci Boha Stvořitele. Tento dialog byl však vždy možný, když na obou stranách rozpravy byli lidé všestranně vzdělaní, což umožňovalo toleranci a vzájemnou úctu.

Současný střet západní a islámské civilizace se plně otevřel po 11. září 2001. Prohlášení duchovních a politických elit jsou pouhými deklaracemi — „*Contra factum, non valet argumentum*“. Teroristické vražedné útoky, atentáty, vojenské ozbrojené konflikty nelze popírat. Tento zápas nemá pouze vojenskou stránku, nelze zapomínat na ekonomickou, obchodní, mediální a ideologickou rovinu. Nežijeme v bipolárním světě (západní, křesťanské a částečně pokřesťanské civilizace s islámskou civilizací). Do hry vstupují další hráči jako je Čína, Indie,

východní Asie, Latinská Amerika a Afrika, ale především nesmíme zapomenout na úlohu Ruska. Hledání nové identity přivádí Rusko z politicko-kulturního hlediska na pozice křesťanské civilizace. Postoje prezidentů G. Bushe a V. Putina se v řadě bodů shodují. Tomu však nerozumí EU, která se mnohdy staví do defetistické pozice. Evropa svůj populační zápas s islámem prohrála, v mediální rovině se snaží reagovat sarkasticky a vtípem, to je vždy symptomatické pro poraženého. Islám, který se ekonomicky opírá pouze o ropná naleziště a export nafty, se stále více cítí ohrožen moderními technologiemi.

Papežova univerzitní přednáška v Řezně ukazuje úlohu rozumu v teologickém dialogu a potřebu tolerance s jasným odmítnutím násilí (den po 5. výročí 11. září 2001). Je to výzvou těm kruhům v islámském světě, které se nechtějí ztotožňovat s militantním fundamentalismem, jež vyhlašuje džihád. Dialog s islámem je možný pouze na pozici, která nebude rezignovat na roli rozumnosti v lidském jednání a soužití. Reakce islámské ulice ukazuje na nemožnost dialogu. Kdo bude partnerem v tomto úsilí? Nepřipouští se náboženská svoboda, není možná diskuse, ale pouze přijetí islámu. Papežova slova na pozadí probíhajících reakcí jsou však také výzvou k potřebné obraně. Je zářejší, že se v naší zemi pouze prezident

Foto: archivo

postavil na obranu Benedikta XVI. Naše politiky zajímá pouze náš malý politický dvoreček. Stále více se stavíme na okraj skutečného politického dění.

Jaký je postoj nás věřících křesťanů v této době a jaké starosti mají naše církevní média? Máme až příliš blízko k folklóru; i ti, kteří odsuzují folklórní prvky v našem náboženském životě, pějí svou píseň „Na tom našem dvoře...“. Chybí nám baroko — kramářské písně o tureckých vojnách? Odpusťte, že končím tak trochu nevázně, ale situace je více než vážná.

Mons. Dominik Duka OP
biskup královéhradecký

ZPRÁVY

Reakce na papežovu přednášku v Řezně

Skutečnost, že hlava Církve uprostřed křesťanské Evropy na univerzitě patřící bavorskému spolkovému státu pohovořila o vztahu víry a rozumového poznání Boha, hluboce pobouřila celý muslimský svět. Řada jeho představitelů žádá, aby se papež za své názory omluvil.

Hlavním tématem papežovy přednášky byl vztah víry a rozumového poznání Boha, který je dnes narušen. Jak sdělil vatikánský mluvčí Federico Lombardi, nebylo papežovým úmyslem urazit sensibilitu muslimských věřících. Pakistánský parlament nicméně přijal rezoluci odsuzující papeže za údajně urážlivé poznámky. Mluvčí turecké strany premiéra Erdogana označil papežova slova za projev ignorance a provokace; obvinil papeže z mentality „temného středověku“ a z křížáctví. Podobně silné výrazy použili představitelé Palestinců.

Jedna z italských soukromých stanic vysílala video Al Kajdy, jež obsahovalo výzvu k zavraždění Benedikta XVI. Bylo adresováno „vatikánským opicím“. Zobrazovalo mj. islámský meč, který přetíná křesťanský kříž ve dvě. Výzvy k vraždě papeže kolují i na internetu.

Vatikán bere tyto výzvy vážně, platí zde zákaz přeletů a účastníci generálních audiencí jsou přísněji kontrolováni.

Pozdvižení nastalo v řadě zemí. V jedné z mešit irácké provincie Anbar zazněly výzvy k pobití iráckých křesťanů. V Basře vybuchla v pátek večer bomba v asyrském katolickém kostele.

V Gaze vyhrožuje dosud neznámá skupina „Meč islámské pravice“, že vyhodí do povětří všechny křesťanské kostely a instituce; tato skupina přejala odpovědnost za útok na řecko-pravoslavný kostel v Zejtúnu v Gaza City a prohlásila, že žádnou omluvu od papeže nepřijme.

Čtyři další kostely byly atakovány v Nábulusu. Za část z nich přejala odpovědnost skupina „Monoteističtí lvi“. (Na Západním břehu a v Gaze je jen 10%

křesťanů.)

Rabín David Rosen, pověřenec pro mezináboženské věci Amerického židovského výboru, řekl, že je „velmi smutné, když papež nemůže ani citovat historický text, aniž by to vedlo k násilí“. Naproti tomu sefardský vrchní rabín Izraele Šlomo Amar vyjádřil nad papežovými slovy politování a citoval proroka Micheáše: „Ať si jiné národy chodí ve jménu svých bohů, ale my budeme chodit ve jménu Hospodina, našeho Boha, navěky a navždy.“

Také liberální listy (*New York Times*) se k papežově přednášce vyjádřily kriticky.

Naproti tomu evropští biskupové se staví za papeže. Rozsáhlou analýzu historického kontextu přednášky publikoval např. předseda německé biskupské konference kardinál Karl Lehmann. Bývalý pařížský arcibiskup kardinál Jean-Marie Lustiger konstatoval, že způsob, jímž islámský svět vznáší námitky proti papežovu projevu, nespĺňuje podmínky dialogu.

Italští biskupové vyhlásili plnou solidaritu s papežem a odsoudili islámské výhrůžky. *Osservatore Romano* uveřejnil osobní prohlášení papeže v arabštině.

Kardinál Walter Kasper v této souvislosti varoval před přehnanými nadějemi vkládanými do mezináboženského dialogu. Islám, řekl kardinál týdeníku *Spiegel*, se chápe jako nadřazený vůči křesťanství a tolerantní je jen tam, kde je v menšině. „Tam, kde má většinu, nezná náboženskou svobodu v našem smyslu slova,“ řekl předseda papežské rady pro jednotu křesťanů.

V České republice jsme zaregistrovali pouze reakci pražského světícího biskupa Václava Malého, který se v interview pro ČT 24 na svátek svatého Václava od papežovy přednášky distancoval.

KATH.NET, Washington Post,
Jerusalem Post, Die Tagespost, ČT 24

Evropská komise hájí papeže

Mluvčí Evropské komise Johannes Laitenberger řekl na tiskové konferenci 18. září, že „nepřiměřené reakce“ na papežovu řeč, jež „odmítají svobodu slova“, jsou pro Komisi nepřijatelné. „Svoboda slova je úhelným kamenem hodnot EU; to platí i o respektu ke všem náboženstvím — křesťanství, islámu, judaismu nebo laicismu.“

Mluvčí poukázal na to, že příslušný citát byl vytržen z kontextu a citován svévolně.

Laitenberger dodal, že Komise prosazuje mezikulturní dialog a povzbuzuje mezináboženskou debatu, protože to považuje za nejlepší cestu k vzájemnému porozumění.

SIR

Národní svatováclavská pouť

Na svátek svatého Václava se konala národní pouť ve Staré Boleslavi, které se zúčastnilo několik tisíc lidí. Hlavním celebrantem byl pražský arcibiskup kardinál Miloslav Vlk. Ostravský biskup František Lobkowicz v kázání vyzval k národní svornosti.

Papežský nuncius Diego Causero ve svém závěrečném pozdravu řekl: „Vy dnes slavíte a uctíváte skálu, ze které jste byli vytesáni. V této době 'znovuzrození' Českého národa — a to jak v občanském a politickém životě, tak i v životě náboženském — se zpátky obracíte k tomu, který jako první daroval těmto zemím identitu a důstojnost. Politický život země i život z víry zde procházejí obtížemi obnovy. Země potřebuje osobnosti, lidi víry i schopné politiky, kteří by byli silní a moudří, přičemž — jak to řekl prezident Masaryk — jejich síla i moudrost mají být posvěcované dobrotou a zbožností.“

RC

Rozvojové země utrácí peníze za zbraně

Podle zprávy britské agentury OXFAM přesáhnou v roce 2006 vojenské výdaje ve světě sumu 835 bilionů Euro, což je více než v době studené války. Vojenské výdaje stoupají i v Africe: od roku 1985 do roku 2000 některé africké státy (Kongo, Rwanda, Súdán, Botswana a Uganda) zdvojnásobily své vojenské rozpočty.

„Nastal čas zastavit nekontrolovaný přísun zbraní do válečných zón světa,“ říká se ve zprávě.

V říjnu bude OSN probírat vytvořené komise expertů, kteří připraví návrh smlouvy o obchodu se zbraněmi.

Podle Organizace OSN pro potravinu a zemědělství (FAO) se v Africe každoročně vyhodí na válku 15 miliard dolarů.

FIDES

Židé slaví vysoké svátky

23. a 24. září oslavili Židé svůj nový rok, po němž následují kající dny. 2. října se slaví „Den smíření“. 7. října začíná svátek Stánků a celou sváteční řadu uzavírá 31. října „Den radosti ze zákona“.

RC

ZPRÁVY

USA: Výroční zpráva o náboženské svobodě

Letošní zprávu o náboženské svobodě ve světě komentovaly nevlídně některé režimy (Čína) jako „vměšování do vnitřních záležitostí“. Naproti tomu některé instituce sledující náboženskou svobodu vytýkají zprávě, že nedostatečně jasně charakterizuje absenci náboženské svobody v Saudské Arábii.

Zpráva rozlišuje různé typy potlačování náboženské svobody:

- kontrolu myšlení a vyjadřování v totalitních režimech

- státní perzekuci vůči menšinám nebo neschváleným náboženstvím
- nedostatečnou ochranu náboženské svobody

- diskriminační legislativu (hon na „sekty“)

Mezi země vyvolávající znepokojení zařazuje zpráva Barmu, Čínu, Severní Koreu, Irán, Súdán, Eritreu, Saudskou Arábii a Vietnam. Silně je kritizována také Čína, Indie a Pákistán.

Zenit

Církev proti eutanázii

Od 7. do 10. září proběhla v Torontu konference obhájců eutanázie. Účastníci vyjádřili své obavy z „náboženské pravice“, zejména z katolické církve. Právník Robert Raben, významný činitel Demokratické strany USA, informoval o výzkumu, provedeném v Kalifornii, kde jedinou skupinou významně odporující eutanázii jsou „katolíci, kteří pravidelně chodí na mši“.

John Eisenberg, autor knihy o případu Terri Schiavo, řekl, že je důležité, aby se hnutí za eutanázii zaměřilo na křesťanské osobnosti, jež eutanázii podporují, a získávalo od nich argumenty pro debatu. Jako příklad uvedl dominikána P. Kevina O'Rourke, odborníka na lékařskou etiku, který dodal zastáncům eutanázie argumenty z katolické etiky, jež oslabily katolickou opozici proti usmrcení Terri Schiavo.

P. O'Rourke už léta hájí zabíjení pa-

cientů odnětím potravy a prosazuje, aby tato praxe byla u pacientů v bezvědomí zavedena i v katolických nemocnicích.

Také šéfka britské organizace Dignity in Dying, Debora Annetsová, kritizovala katolickou opozici vůči eutanázii. Anglické biskupy, odporující legalizaci eutanázie, označila za „Taliban“.

Alex Schadenberg, ředitel Koalice za prevenci eutanázie, komentoval konferenci pro agenturu *LifeSite News* a řekl: „I když reakce některých katolických prominentů na kauzu Schiavo byla slabá, je katolická opozice proti eutanázii nejmocnější a nejobávanější silou v této debatě. Její pozice je nejpromyšlenější a nejkoherentnější.“ Církev nesmí upadnout do pokušení zmírňovat své poselství, aby bylo pro obhájce eutanázie stravitelnější; Církev působí nejefektivněji, když mluví pravdu, řekl Schadenberg.

LifeSite News

Somálsko: „Odpuštění, odpuštění...“

Sestru Leonellu Sgorbati, misionářku z řádu těšitelek, zastřelili v Mogadišu ozbrojenci, kteří číhali, až bude přecházet z dětské nemocnice do „SOS vesničky“. Sestra ten den v nemocnici vyučovala muslimské studentky.

vala muslimské studentky.

Když ji přenesli na operační sál, byla ještě naživu a opakovala: „Odpuštění, odpuštění...“

MISNA

Kolumbie: Biskupové žádají řešení humanitární krize

Barranquillský arcibiskup Mons. Jesús Rubén Salazar Gómez informoval, že podle všech indicií dosáhla chudoba v zemi takového stupně, že je třeba vyhlásit „stav společenské pohotovosti“ a řešit humanitární krizi, která nastala. Také další kolumbijské biskupové potvrdili, že 68% venkovské populace žije v chudobě a 27% je naprosto nemajet-

ných. Biskup z Barrancabermeje Mons. Jaime Priet Amaya prohlásil, že v zemi je přes 3,5 milionu lidí bez domova, a toto číslo denně roste, protože kvůli ozbrojeným konfliktům musejí lidé opouštět své domovy. Za řešení považují biskupové i kolumbijská Charita skutečný mír v zemi a jednání o sociální spravedlnosti.

ACI Prensa

EU: Barroso požaduje společnou odpověď na snahu o zničení západní civilizace

Prezident Evropské komise José Manuel Barroso vytýká evropským politikům, že v debatě o papežově řezenské přednášce papeže nepodpořili.

„Jsem zklamán, že už tu nejsou evropští vůdci, kteří by řekli: Papež má přirozeně právo vyjádřit své názory,“ řekl Barroso listu *Welt am Sonntag*. „Problémem nejsou papežova slova, ale reakce extrémistů,“ dodal Barroso.

Důvodem, proč se evropští politici drží zpátky, je jednak strach z možné konfrontace, jednak jakási „politická korektnost“.

Přitom ale Evropa, podle Barrosa, potřebuje společnou odpověď na snahu extrémistů o zničení západní civilizace. Je také třeba hledat v islámském světě umírněné vůdce a povzbuzovat je, aby se proti extrémismu vymezili.

FOCUS on line

Laos: První kněžské svěcení po 30 letech

Poprvé po 30 letech byl v Laosu vysvěcen kněz, dvaatřicetiletý Somphone Vilavongsy z řádu oblátů. Svěcení se zúčastnilo přes tisíc lidí.

Obláti působí v Laosu už řadu let: mezi rokem 1935 a 1975 jich zde pracovalo více než sto, většinou Francouzů a Italů.

Novosvěčenec se narodil v Laosu v roce 1973, na studia byl vyslán do australského Melbourne, kde také složil věčné sliby.

FIDES

Pobřeží slonoviny: Církev a charita pomáhají postiženým

Státní nemocnice a střediska dělají maximum, aby pomohly lidem postiženým výpary z toxických odpadů. Také Církev dala k dispozici své struktury a snaží se zasahovat zejména tam, kde státní péče nestačí místním potřebám.

528 tun toxického odpadu vyložila obchodní loď Probo Koala v abidžánském přístavu a uložila na několika ilegálních skládkách.

FIDES

ZPRÁVY

Mladí křesťanští demokraté – nové vedení

Ve Žďáru nad Sázavou se ve dnech 23. – 24. září uskutečnil sjezd Mladých křesťanských demokratů (MKD). Jeho hlavním bodem byla volba nového předsedy – po čtyřech letech vedení Davida Čermáka.

Novým předsedou se s výraznou většinou hlasů stal dosavadní místopředseda Jakub Kříž z Liberce – právník, který v současnosti řídí vlastní humanitární a rozvojovou společnost, zaměřenou na pomoc zemím střední Ameriky.

Místopředsedy se stali Lukáš Janeček z Královhradeckého kraje, Martin Svejkovský z Plzně, Pavel Holeš ze Zlínského kraje a Marian Jurečka z Olomouckého kraje.

Z dosavadní zkušenosti lze soudit, že ve vedení MKD se tak ocitli lidé, kteří své funkce nechápou jako „výťah k moci“, ale jako výzvu k naplňování odpovědnosti, kterou má ve svých rukou křesťanský politik.

Účastníci sjezdu očekávají, že po období stagnace přišel čas, kdy začne být hlas Mladých křesťanských demokratů opět slyšet. Podle nich je to potřeba – obzvláště v nelehkém období, které dnes prožívá KDU-ČSL.

Nové vedení MKD je podle svých slov připraveno být lidové straně všestranně nápomocno.

Předseda MKD Jakub Kříž říká: „V předsednictvu se sešla skupina mladých lidí, kteří sdílejí stejný nebo velmi podobný názor na svět. Jsme přesvědčeni, že křesťansko-demokratický program má lidem co říct. Že osvědčené tradiční hodnoty, vycházející z křesťanského světového názoru, ještě mají dnešnímu člověku co nabídnout. A to chceme svou prací dokázat.“

Více o Mladých křesťanských demokratech můžete najít na <http://www.mladika.cz>.

RC

Utrpení křesťanů v Iráku

Útoků na křesťany v Iráku přibývá. Záminkou jsou reakce na citát v papežově řezenské přednášce a islámský postní měsíc Ramadán. Organizace Open Doors hlásí, že v několika málo dnech byla řada křesťanů zabita, někteří uneseni nebo ztýráni (zpráva došla 30. září).

V několika větších městech došlo k útokům na kostely. Např. 24. září stříleli muslimové na chaldejský kostel v Mosúlu: požadovali, aby místní biskup odsoudil papežovu řeč. Na dveřích kostela je nápis: „Když se papež neomluví, budeme bombardovat všechny kostely, zabijeme ještě více křesťanů a připravíme je o majetek i o peníze.“

Po těchto výhrůžkách prohlásily některé křesťanské církve, že neschvaluji, co papež řekl. Přesto byl 27. září znovu ostřelován kostel Svatého Ducha

v Mosúlu.

24. září dopadlo v Bagdádu na auto kněze několik granátů. Vedle jeho parkovacího místa vybuchla automobilová bomba, která zabila jedno dítě a ostrahu kostela. Také u budovy organizace Open Doors vybuchla automobilová bomba. Předseda americké pobočky Open Doors vyzývá k modlitbě za křesťany v Iráku: dostali se do palubní linie mezi šiitskými a sunitskými muslimy.

V Iráku se počet křesťanů (ponejvíce pravoslavných a katolíků) odhaduje na 650 000. 95% z 24,7 milionu obyvatel jsou muslimové.

V sobotu 30. září se papež sešel v Castel Gandolfo s chaldejským patriarchou Bagdadu. Vatikán nevydal podrobnější zprávu.

KATH.NET, Washington Post

Česká republika: Modlitební most za misie

Papežské misijní společnosti v České republice vyhlásily na 21. října „modlitební most“.

Koná se na Světový den misí, který před osmdesáti lety vyhlásil papež Pius XI. na poslední neděli v říjnu.

Katolíci jsou žádáni o modlitby a sbírky ve prospěch projektů Církve na

misijních územích. Doporučují se setkání v domovech i kostelech, rozsvícení svící, modlitba růžence a další modlitby za misie a misijnáře, kteří šíří radost evangelia po celém světě.

Informace lze získat na adrese: info@misijnidila.cz.

SIR

Academia Bohemica o.p.s.

nabízí ve školním roce 2006 – 2007

KURZ FILOSOFIE

V průběhu kurzu posluchač projde studiem všech základních filosofických disciplín. Systematické studium kurzu filosofie je rozvržené do šesti semestrů. Studenti se v nich postupně seznámí s rozsáhlou problematikou, v níž nebudou chybět velká témata, která souvisejí se smyslem a přirozeným řádem života. Ve studiu přitom půjde více o hledání pravdivých závěrů, než o to, jak dané otázky ten který filosof řešil.

Absolvent získá vzhled do náročných problémů filosofie a schopnost s nimi smysluplně pracovat, solidní filosofické vědění, schopnost zaujímat kvalifikované kritické postoje jak v otázkách teoretického myšlení, tak i v otázkách životní praxe, znalost vhodných metod a technik filosofického myšlení a umění v myšlení filosofů rozlišovat hodnotu od zdánlivosti.

Kurz je rozdělen do následujících samostatných modulů, které jsou dále členěny do dílčích lekcí: filosofická logika, noetika, ontologie, filosofie vědy, filosofie přírody, filosofická antropologie, filosofie Boha, etika, politická filosofie, dějiny filosofie.

Forma studia je distanční, s prvky e-learningu. Učební texty jsou zpracované pro distanční formu vzdělávání. Součástí každého modulu je vedle výkladové části i diskuse, ověřovací testy a doporučená literatura. E-learning Vám umožní studovat přístupnou formou s ohledem na Vaše časové možnosti a v prostředí, které Vám nejlépe vyhovuje.

Jedná se o tříletý kurz, rozčleněný do dvousemestrálních modulů, je zahajován vstupním seminářem a předpokládá 2 – 3 hodiny týdně individuálního studia zvoleného modulu a účast na jednodenním tutoriálu za semestr. Dvousemestrální moduly mohou být studovány samostatně.

Každý absolvent, který úspěšně splní požadavky na ověření znalostí, obdrží *Osvědčení o absolvování* příslušného modulu *Kurzu filosofie*. Zkoušky je možné skládat výhradně prezenční formou v předem vyhlášených termínech a místech konání.

Kurz bude zahájen 16. 10. 2006 na <http://www.academia-bohemica.org>, kde jsou ke stažení i přihlášky.

Academia Bohemica o.p.s.
Gorazdova 20, 120 00 Praha 2
tel./fax: 224 911 213
info@academia-bohemica.org

HISTORIE

Křížové výpravy

Když v jednom ze svých projevů americký prezident George Bush použil k označení války proti terorismu slovo *crusade* – křížová výprava, vyvolalo to velké pozdvižení nejenom mezi muslimy. Křížové výpravy se totiž pro mnoho žurnalistů staly příkladným symbolem středověké „intolerance“ a „tmářství“ *par excellence*. Přispět ke komplexnějšímu objasnění této problematiky je cílem tohoto článku. Nejříve však je nutné přesně vymezit rozsah problému. Protože pod pojmem „křížová výprava“ se skrývají často velmi rozličné akce, je nutné zdůraznit, že zde bude pojednáno pouze o těch křížových výpravách, které byly nejvýznamnější a nejznámější – křížové výpravy do Svaté země, v klasickém podání ohraničené lety 1095 až 1291.

Celá problematika je ztížena otázkou velmi silné angažovanosti „druhé historie“, neboli historiografie, křížových výprav. Ta prošla v nedlouhé době dvěma extrémami. Nejprve naivní idealizací za dob evropského romantismu ve století devatenáctém a posléze velmi radikální a cílenou dehonestací v rámci myšlenkového proudu, který lze nazvat historickým revisionismem a který se velmi násilným způsobem snažil kompletně „přepsat znaménka“ ve vlastním vnímání dějin. Ani nyní není lehké vyhnout se Skyllé la-

ciného sebemrskáčství a sebeobviňování a zároveň Charybdě tendenční apologetiky. Snad však tato stať přispěje k vyjasnění některých důležitých aspektů těchto výprav i přes zjednodušení, které je dáno jejím omezeným rozsahem.

Zrod výprav

Nechce-li historik upadnout do jednostrannosti, téměř vždy musí uznat, že většina historických dějů je určena značně složitým klubkem velmi rozdílných příčin. Není snad možno jej celé rozmotat, ale je záhodno alespoň určit hlavní nitě a také uvést na pravou míru některá zjednodušující tvrzení. Marxistická filosofie, mající za základ veškerého dění a tudíž i lidské činnosti materiál, dala vzniknout i významné historické metodologii, která vykládá historii právě v těchto intencích. Promítnuto do naší problematiky to znamená hledání ryze materiálních příčin, jež není potřeba hledat příliš dlouho – bohatství, kterým oplývala (jak ve skutečnosti tak zejména v představách křižáků) Svatá země. Obvyčejně tyto historikové neopomenou popsat globálnější usazení celého problému – západní Evropa se po skončení bojů s různými nájezdníky temných staletí náhle octla bez vážného nepřítele a zároveň nebyla schopna uživit velké množství rytířů na své půdě.

Proto také prozíravý papež Urban II., uvědomiv si tuto situaci, rozhodl se vyřešit neútěšnou vnitřní situaci západního křesťanstva známým trikem despotů – nalezením nového vnějšího nepřítele a vyprovokováním války – tolik alespoň prezentace, se kterou se obvykle setkáváme. Bylo by hloupé popírat, že nemálo účastníků výprav bylo motivováno vidinou hmotného zisku – vždyť ve vojscích táhnoucích na Východ můžeme vidět i loupeživé rytíře, zchudlé šlechtice, zkrachovalé existence vyvražďující židovská ghetta a také docela obyčejné nutzáky prchající před tíhou daní a dluhů. Vzhledem k průběhu výprav ale i jejich samotné namáhavosti a délce je však nutno shledat takovéto zdůvodnění nedostačujícím. Naděje na opravdu výrazné zbohatnutí kynula jen málokomu a především jen stěží mohla vyvážit útrapy dlouhé a náročné cesty, nebezpečí bojů a odloučení od vlasti. K tomu je třeba přičíst skutečnost, že samotná cesta vyžadovala značné finanční zabezpečení.

Celá idea má však ještě závažnější trhliny. Je totiž dost těžké připustit, že by dlouhá staletí byla elita Evropy vlastně jen dobře organizovanou tlupou nájemných vrahů, což by byl krajní důsledek výše zmiňované interpretace. Středověká mentalita je pro nás někdy těžko pochopitelná, jistě však je, že kladla velmi vysoké morální požadavky právě na vlastní elitu. Šlechtic byl svým postavením zavázán nejen k obligátní, dnes až téměř zprofanované, „obraně sirotků a vdov“ ale především k ochotě denně nasazovat svůj život v často nerovném boji. Nebyl to člověk, který by bojoval, aby získal majetek, ale který naopak vlastnil majetek, aby mohl bojovat v případě nouze. A nesčetné příklady právě z blízkovýchodních bojišť dokazují, že v drtivé většině případů brali šlechtici tento svůj úkol vážně a byli ochotni postavit se tváří v tvář mnohem silnějšímu protivníkovi v nerovném boji.

Nelze však opomenout ještě jednu hlubší rovinu, velmi obtížně zbadatelnou. Můžeme ji vidět na konkrétních případech jednotlivých významných křižáků, kteří tak pro nás do jisté míry demonstrují duchovních pochody tisíců svých bezejmenných druhů. Jak Raymond IV. ze Saint-Gilles, který byl jedním z vůdců první křížové výpravy, tak svatý Ludvík IX. Francouzský, jenž velel té vůbec poslední velké, byli lidé, kteří

HISTORIE

si těžko mohli naříkat na špatné hmotné zabezpečení. Pro oba z nich naopak znamenalo podniknutí křížové výpravy velká finanční vydání, osobní útrapy a nakonec smrt daleko od vlasti. Ani jeden z nich nebyl k výpravě nucen nějakými politickými okolnostmi a ani tehdejší mentalita je nenutila k akcím tak, jak je provedli. Na jejich příbězích opravdu můžeme vidět to podstatné, co nehlouběji motivovalo účastníky výprav a co jim také dalo jméno. Kříž, který na sebe obrazně i doslovně vzali, kříž, se kterým chtěli dospět k Jeruzalému, Jeruzalému pozemskému, ale především nebeskému. Skutečně ryzí víra, duch oběti a pokání a upřímná zbožnost přivedla k výpravě nejen je, ale většinu účastníků. Ano, jejich zbožnost byla ovlivněna a podmíněna dobovým smýšlením, některé její prvky byly překonané a nám jsou již velmi vzdálené, ale posuzovat její hodnotu nám nepřísluší a je jisté, že dovedla ke svatosti mnoho věřících. Takové bylo tedy v hrubých rysech pozadí křížových výprav, ale to samo by nebylo stačilo bez bezprostředního, konkrétního impulsu pro jejich vyhlášení.

Na příbězích Raymonda IV. ze Saint-Gilles a svatého Ludvíka IX. Francouzského můžeme vidět, že to podstatné, co nehlouběji motivovalo účastníky výprav byl kříž, který na sebe obrazně i doslovně vzali, kříž, se kterým chtěli dospět k Jeruzalému, Jeruzalému pozemskému, ale především nebeskému.

Ten vycházel z předchozích událostí, jež se sluší připomenout. Po definitivním rozdělení římské říše roku 395 území Svaté země spadá pod východořímskou říši a to až do vítězného tažení Peršanů v roce 611. Velkému byzantskému vojevůdci, císaři Hérakliovi, se sice vzápětí podaří uštvět Peršanům drtivé porážky, získat všechna dobytá území zpět a k tomu dosáhnout platby vysokého tributu, ale obě velmoci jsou po této těžké válce vyčerpány a neschopny čelit útoku nově přichozích muslimů. Ti porazí nejprve Persii a potom postupně připraví Byzantskou říši, oslabenou věroučnými spory, o drtivou většinu asijských i afrických území. Pod muslimskou nadvládou tak přechází i Svatá země s Jeruzalémem. V té době (636 – 638) není západní Evropa nikterak schopna zasáhnout. Poutě do Svaté země pokračují dál. Západní křesťané se museli bránit útoku muslimů, který byl odražen roku 732 u Poitiers a potom postupně do-

bývat ztracená území ve Španělsku. I na Východě se Byzantincům v téže době podařilo muslimský nástup zastavit a roku 1025 je jejich říše územně konsolidovaná a udržuje mírové vztahy s muslimskými Fátimovci, kteří nekladou křesťanským poutníkům do Jeruzaléma žádné překážky – není divu, vzhledem k nim ekonomicky profitují! Roku 1071 však na scénu vstupují divocí turečtí Seldžukové, kteří nejprve díky zradě jednoho z generálů porážejí byzantské vojsko u Mantzikertu, do jejich rukou padá Antiochie, jedno z největších byzantských měst, a vzápětí dobývají na svých egyptských souvěrcích Jeruzalém. Západní křesťanstvo je nyní vtaženo na scénu. Nejen kvůli radikálnímu zhoršení situace poutníků do Svaté země, kteří jsou nyní tyranizováni, olupováni a vražděni, ale zejména oficiální žádostí byzantského císaře Alexiose I. Komnena zaslanou papeži Urbanovi II.

Taková normální válka...

V historii válečnictví není vyhlášení křížových výprav něčím mimořádným. Šlo o jedno z dalších dějství konfliktu, který už mnohem dříve začali muslimové a který byl i v tomto konkrétním případě vyprovokován jednou z muslimských skupin. Cíle výpravy byly jasně vymezené a nebylo na nich nic odsouzeníhodného – pomoci byzantské říši znovu dobytá nedávno ztracená území a získat pod kontrolu svatá místa, aby byl zaručen bezpečný průběh poutí. Nikdo ze zodpovědných osob neproklamoval ani nepromyslel na nějaké vyhlazování muslimů, ničení jejich svatých míst a už vůbec ne na kolonizaci Blízkého východu či úplné vyvrácení muslimských říší! Tato válka snad nebyla o nic spravedlivější než jiné, ale rozhodně nebyla o nic horší.

Křížové výpravy se nijak podstatně nelišily od ostatních válek a tudíž nic pro války typického jim nebylo cizí. Najdeme zde úctyhodné příklady osobní odvahy, velkorysého jednání s nepřítelem, vynikající vojevůdce a schopné vládcy, stejně jako případy nelidské krutosti, loupení, kupčení, podlosti a stejně tak i ztroskotané existence, kruté násilníky i slabé vladaře. A to na obou stranách. Bylo by velmi ubohé temné stránky bagatelizovat poukazem na „tehdejší mravy“ či dokonce přistoupit na nedůstojné trumfování se, které ze spáchaných zvěrstev za oněch dlouhých dvě stě let bylo nejhorší. Leckdy byli oběma křesťanů jiní křesťané, muslimů jiní muslimové (a zde se sluší připomenout, že často umírnění muslimové hledali ochranu proti svým

Foto: archive

radikálním souvěrcům u křesťanů – ať už východních nebo západních), do velmi nepřehledných a často střídaných kolalic zasáhli dokonce i Mongolové a i jen letmý pohled na různorodost západních vojsk nás jasně přesvědčí že „Franky“ nelze brát jako jednolitý celek, za který by měl kdokoliv nést jednoznačnou odpovědnost. Pro rozličnost a pestrost oněch dvou set let, které křížové výpravy zahrnují, není možné než popsat několik konkrétních kapitol, které bývají často používány k demonstraci jejich údajné zvrácenosti.

Pád Jeruzaléma

Jednou z nich je dobytí Jeruzaléma křížáky. Když svaté město 15. července 1099 padlo po téměř čtyřletém tažení do rukou křížáků, všichni jeho obyvatelé s výjimkou místodržícího a jeho družiny (kteří se opevnili v Davidově hradu a vzdali se výměnou za volný odchod) byli pobiti. Křesťané byli z města vyhnáni krátce před příchodem křížáků, aby jim nemohli pomáhat. Je vidět, že se obránci přepočítali. Ne snad, že by od křížáků očekávali více humánnosti, vzhledem k pobití veškerého obyvatelstva není, bohužel, v dějinách válek ničím překvapiv-

HISTORIE

vým. Očekávali však podstatně lepší výdrž jeruzalémských hradeb, podstatně lepší výkon své vojenské posádky a také pomoc z Egypta, pro kterou poslali. Jak svou situaci špatně zhodnotili, dokazuje jejich výsměch a odpadky, kterými zahrnuli procesí křížáků bezprostředně před rozhodujícím útokem. Dnešní člověk se jistě diví brutalitě normanských a fran-ských rytířů rozsekávající muslimské děti, neméně podivná se mu však musí jevit lehkovážnost jejich rodičů, kteří tyto nepříteli kultivované vojáky dráždili v takto vypjaté situaci. Neprojevili tedy zrovna velkou rozvážnost, což jistě nelze brát jako ospravedlnění jejich pobití, ovšem spolu s faktem, že křížáci po vyčerpávajícím putování pouští a vybičovaní ve zjitřené atmosféře blízkosti Svatého města, neprojevili o nic více rozvahy, to vedlo k onomu tragickému masakru. Ten byl takovým mementem pro muslimy, že se napříště raději vzdávali ze solidních kapitulčních podmínek.

Náboženství jako protiklad kultury?

Křížáci nezačali dobytá území kolonizovat a zůstalo zde jen málo z těch, kteří sem — podle převládajícího výkladu — přijeli zbohatnout. Cíle bylo dosaženo a pro většinu křížáků to znamenalo — po náležitém uctění svatých míst — návrat domů. Až na ztrátu Edessy zůstává situace relativně poklidná až do příchodu sjednotitele muslimů, Saladina. Ten je často prezentován jako ikona dosti zásadní problematiky vztahů mezi muslimy a křesťany. Sultán začal svou kariéru jako syn jednoho z muslimských vojenských velitelů, který se k moci dostal palácovým převratem v Egyptě. Přitom je zdejší šíitská větev islámu nahrazena sunnitskou. Své další panství rozšiřuje nejprve na úkor ostatních muslimských vládců a také byzantské říše. Jeho první tažení proti křížákům jsou však poznamenána ostudnými neúspěchy, když je nejprve v roce 1177 na hlavu poražen početně mnohem slabším vojskem křesťanů u Mont Gisardu a pak jeho dvě následující výpravy končí ústupem. Přestože osudový střet roku 1187 byl v poslední instanci vyprovokován akcemi radikálně naladěných frakcí křesťanského tábora, bylo by zcela naivní si myslet, že Saladin usiloval o nějaký dlouhodobý mír. Cílem jeho politiky bylo ovládnutí celého území Blízkého Východu a pokud dosud uzavíral příměří, bylo to vynuceno jeho vojenskými neúspěchy. Ty však historická paměť odsunula do pozadí po katastrofální po-

Foto: archive

rážce křesťanských vojsk u el-Hattinu 4. července 1187. Po něm nezbyla v jeruzalémském království takřka žádná vojenská hotovost a přesto dokázal obležený Jeruzalém vzdorovat až do 2. října. Kapitulční podmínky, které nadiktoval křesťanům, jsou obvykle označovány jako velkorysé — a oproti povraždění veškerého obyvatelstva i jsou — ale sultán k nim byl donucen hrozbou velitele obrany — Baliana z Ibelinu, že budou povražděni všichni jeruzalémští muslimové (kterých jak shora patrně nebylo málo, nebyli ve městě nijak omezováni) a posvátná místa islámu do základů zpusťována, pokud nebude obráncům dána možnost volného odchodu. Hrozba jistě nebyla příliš džentlmenská, ale rozhodně pochopitelná jakožto karta ve vyjednávání v tak těžké situaci. I tak ale muslimové požadovali výkupné a nakonec celých sedm tisíc křesťanů, kteří nebyli s to ho zaplatit, skončilo v otroctví. To jistě nelze hodnotit jako obzvláště velkorysé gesto údajně svrchované humanitního panovníka.

Zde se ukazuje základní slabina celého uvažování, která by ráda z tehdejších osvicových vládců dělala vytříbené humanisty podle dnešní měřítek. Ale to je nespravedlivé jak vůči křesťanům, tak vůči muslimům. Jak jedni, tak druhí byli dětmi své doby a jejich posláním neby-

lo v očích jejich poddaných, vojáků, velitelů ani jich samých „dělat svět lepší“. Saladin byl vládce muslimů a jako takový se snažil podle zásady „do your best“ dosáhnout svých politických cílů, které byly v jeho očích legitimní. Snažil se jistě postupovat pokud možno nekrvavě, ale i zde ho k tomu nabádal především zdravý politický úsudek. Jeho snahou nebylo vytvořit nějakou sekulární a tolerantní společnost podle dnešních měřítek, ale vládnout jako panovník a vůdce muslimů tak, aby byly uspokojeny jejich zájmy s co možná nejsnesitelnějším přístupem ke křesťanům, aby nebyly vyprovokovány další nebezpečné války, které by ohrozily chod jeho říše. Ke garanci volného přístupu poutníků ke svatým místům byl donucen až porážkou, kterou utrpěl od anglického krále Richarda I. Lví Srdce, jednoho z vůdců třetí křížové výpravy.

Pokud bylo možno načrtnout krátce Saladinův portrét, je zřejmé, že to byl jistě rozumně uvažující a schopný vládce, který nechtěl zbytečně prolévat krev, ale takových se našlo mnoho jak v řadách křesťanů, tak muslimů — před Saladinem i po něm. Jedním z důvodů, proč je jeho charakter tak stařen na odív, je zřejmě fakt, že jeho protějškové z řad křížáckých vůdců byly v té době postavy mravně dosti indisponované. Jeruza-

HISTORIE

lémský král Guy z Lusignan byl spíše jen neschopný slaboch, než proradný ničema, jak je často líčen. Renaud de Chatillon byl však zuřivým násilníkem, který mnohokrát velmi krutě a zákeřně bojoval proti svým vlastním souvěrcům, a naprosto si nezaslouží nějakou obhajobu. Fanatický a zbabělý velmistr templářů Gérard z Ridefortu či nevzdělaný patriarcha Jeruzaléma Héralcius, který se ke svému stolci dostal za pomoci špiňavých úplatků, také ne. Je však možné brát tyto osoby za reprezentativní pro křesťanstvo jako takové? Vždyť jejich chování bylo odsuzováno už jejich současníky a často mířilo proti Církvi či jejím zásadám. Renaud ze Chatillonu nechal krutě mučit antiošského patriarchu, aby tak získal peníze na výpravu proti byzantskému Kypru, Gérard z Ridefortu naprosto frapantně porušil stanovy svého řádu, když za sebe nechal zaplatit výkupné, zatímco jeho řádoví spolubratři byli popraveni, a chamtivost Héralcia, který odjížděl z Jeruzaléma s bohatou výbavou, zatímco mnoho křesťanů bylo dáno do otroctví, neboť neměli na zaplacení výkupného, byla tvrdě pranýřována tehdejšími kronikáři. Tato přehlídka slabých charakterů, které se sešly v nevhodnou dobu na nevhodném místě, však nesmí zastříti skutečnost, že mnoho z křesťanských vůdců bylo velmi vynikajících vlastností — kromě výše zmínovaných i Balian z Ibelinu, Raimond z Tripolisu a mnozí další. Můžeme zde nalézt i císaře Friedricha II., postavu velmi sympatickou lidem dehonestujícím tuto pasáž dějin. Drtivá většina účastníků křížových výprav však byli prostí vojáci, dalece vzdáleni jak lačnění po krvi, tak touze po nějakém pokroku, lidí, kteří se snažili plnit své poslání a jejichž hlav-

ní touhou bylo dosáhnout věčného života v nebeském království.

Střet civilizací?

V této souvislosti je také prezentována údajná kulturní či hospodářská převaha jedné či druhé ze stran. Jedním extrémem je představa křížáků jako předvoje expanzivního Západu, který se snaží uvrhnout do poroby nebohé muslimy, opačným zkresením je představa vzdělané a kultivované islámské společnosti, která byla napadena divokými a barbarskými křížáky jako kdysi římská říše Huny a Germány. Především je třeba zdůraznit, co už bylo několikrát zmíněno výše — ani v případě muslimského ani v případě křesťanského světa nešlo o jednolitě mocensko-kulturní bloky. Pokud porovnáme muslimský Bagdád či Cordóbu oné doby se západoevropskými městy, vzdělanost a kulturní vyspělost muslimských metropolí je jistě obdivuhodná, ale jde jen o vybrané reprezentanty z obou světů. U zrodu křížových výprav stálo vítězství divokých Seldžuků nad starobydlou a svrchovaně kulturní byzantskou říší. Když krutý a nelítostný sultán Bajbars dobyl v roce 1268 Antiochii a nechal ji srovnat se zemí, měla tato výstavní křesťanská metropole na sto tisíc obyvatel — mamlúci ji úmyslně zdevastovali tak, že z ní zbyly jen trosky rozestet v poušti. Stejný muslimský vůdce nařizoval systematickou likvidaci veškeré infrastruktury v zemi — včetně zavlažovacích zařízení budovaných po staletí — jen aby odebral „Frankům“ jakoukoliv možnost se zde udržet či znovu usadit. A k výše zmíněnému je nutno přičíst ještě zásadnější skutečnost, že vysoká úroveň mnohých muslimských států té doby byla vysta-

věna na tom, co už předtím vybudovali křesťané. Když se v sedmém století vydali muslimové na vítězných pochod, šlo o beduínské kočovníky, kteří postupně získali obrovská území východořímské říše — města, která nevystavěli, vinice, které nesázeli — těžili jednoduše z vysoké úrovně — kulturní i hospodářské území, která dobyli na křesťanech. A zde je opravdu zajímavé si uvědomit, že v době kdy muslimové dobyli severní Afriku a Blízký Východ, šlo jednoznačně o nejrozvinutější oblasti euro-afrického prostoru, možná i světa. Můžeme však to samé o těchto oblastech říci i dnes?

Uvědomme si, že v době kdy muslimové dobyli severní Afriku a Blízký Východ, šlo jednoznačně o nejrozvinutější oblasti euro-afrického prostoru. Můžeme však to samé o těchto oblastech říci i dnes?

Naše dědictví

Po pádu Akkonu roku 1291 do muslimských rukou pokračoval vítězný pochod muslimů do Evropy. Dobyli Konstantinopol a po tažení celou východní Evropou byli zastaveni až nadvakrát u Vídně. Války o opětné dobytí těchto území se táhly až do 20. století a na našem svém sklonku byly poznamenány jak zvěrstvy spáchanými v Řecku, tak především krutou genocidou Arménů.

Dnešní křesťané pochopitelně musí přistoupit k hodnocení křížových výprav co možná neobjektivněji a nejméně předpojatě. Jistě v jejich historii najdou leccos hodného odsouzení (kupříkladu dobytí a vyplenění Konstantinopole křížáky roku 1204 — to také už tenkrát odsoudil tehdejší papež Inocenc III.), leccos hodného spíše pousmání (jako přesvědčení některých poutníků, že našli strom, na který si vylezl Zacheus, aby dobře viděl na Ježíše), leccos hodného obdivu, jako založení a činnost johanitského řádu, který obstarával chod největší nemocnice v křesťanské světě a všestranně pečoval o poutníky. Války jistě nikdy nejsou nějakou radostnou kapitolou historie a nemusíme je považovat za kdovíjak světlou stránku naší evropské historie a společné paměti. Rozhodně je však na místě přihlásit se k sounáležitosti a solidaritě s těmi, kteří stejně jako jejich předchůdci u Poitiers, tak jejich následovníci u Vídně, umožnili naší kultuře a civilizaci přežít do dnešních dnů.

fr. Ludvík Vít Grundman OP

Autor studuje filosofii na univerzitě v Bordeaux.

KOMENTÁŘE

Lidovci musí směřovat do budoucnosti

A hájit přirozené instituce a důstojnost člověka

Neúspěch KDU-ČSL v parlamentních volbách podnítl v řadách jejích členů i voličů debatu o tom, jaké má být další ideové směřování strany, pokud má v budoucnu oslovit širší vrstvy obyvatel. Ani v minulých volbách se voličstvo naší strany nekrylo s populací věřících: na jedné straně zdaleka ne všichni katolíci volili KDU-ČSL, na druhé straně ji volili i někteří křesťané jiných vyznání, nebo lidé mimo křesťanský okruh.

Čím naše strana oslovuje lidi mimo tradiční okruh věřících? Myslím, že nebude sporu o tom, že je to její konzervativismus: nehájíme ani socialistické ideje, ani hospodářský liberalismus *laissez-faire*. Důraz na důstojnost a význam každé lidské osoby v zásadě oslovuje mnoho lidí.

Spory začínají tam, kde my začínáme tuto koncepci upřesňovat, konkretizovat. Co znamená konzervativismus dnes? Co dnes patří nebo nepatří do konzervativního politického programu?

Slovo „konzervativismus“ souvisí s latinským *conservare* — uchovávat, chránit. Co chtějí političtí konzervativci chránit? Snad by se dalo říci, že konzervativismus chce chránit člověka v jeho přirozenosti, v jeho vnitřním směřování. To předpokládá ochranu jeho přirozeného lidského prostředí, přirozeného společenství: společenství místa, kde žije, společenství práce, o níž se podílí s ostatními, a především společenství rodiny, do níž se rodí a v níž roste.

Člověk je bytost závislá. A právě tady je rozdíl mezi myšlením konzervativce na jedné straně a liberála a socialisty na straně druhé. Ano, liberálové a socialisté mají mnoho společného. Kladou důraz na člověka jako jednotlivce: socialisté přitom počítají s tím, že partnerem člověka v jeho potřebách a nouzích je stát. Liberálové to sice popírají, ale v praxi dospívají k týmž postupům: člověk po většinu života na někom závisí, a nemá-li kolem sebe dostatečně silné společenství, je nakonec odkázán na veřejné, popř. státní instituce. (To nejsou nějaké akademické teorie: ze své praxe vím, že liberálové např. nevychovali své děti doma, ale svěřují je právě institucím.)

Konzervativci trvají na tom, že závislost člověka by se měla orientovat na lidi jemu blízké a nejbližší. To ovšem předpokládá, že přirozená společenství rodiny, obce a práce musejí být dostatečně

Foto: archive

silná a autonomní. Hospodaření státu musí respektovat samostatnost hospodaření rodiny, obce a soukromé sféry podnikání. Příjmy živitele rodiny nesmějí být zkracovány tak, aby se i rodina s pracujícím otcem stávala klientem sociální politiky státu. Příjmy obce musejí umožňovat rozhodování blízké občanům, kteří v ní žijí. Příjmy z podnikání nesmějí být nepřiměřeně zkracovány.

To všechno jsou věci, které jsou blízké mnoha lidem, a já se domnívám, že většině. Otázkou je, je-li možné takové principy hájit a přitom — v politice — obcházet problémy hodnotového rozpadu současné evropské společnosti; je-li např. možné, aby rodina samostatně hospodařila, vychovávala odpovědné občany, starala se o své slabé a nemocné, pečovala o děti v ranném věku i o rodiče ve stáří, a přitom byla kdykoli zrušitelná rozvodem, oslabovaná nevhodnými „výchovami“ ve veřejných školách, nerespektovaná zákony i veřejnými institucemi, atd. Domnívám se, že nikoli.

KDU-ČSL jako strana konzervativní to vždycky chápala a chápe i dnes, kdy je třeba hájit na veřejnosti věci, které byly ještě donedávna samozřejmostí, o níž se ve slušné společnosti nediskutovalo (na prvním místě ochrana života nenarozených, nemocných a umírajících). Ozývají se samozřejmě hlasy, že právě od obhajoby civilizačních hodnot bychom měli ustoupit, že bychom ji neměli „pře-

hánět“. V tom případě se ptám, jestli ještě budeme mít co nabídnout.

To je akutní zejména v době, kdy islámský svět argumentuje proti naší civilizaci právě úpadkovými jevy, jako je rozpad rodin, neúcta k manželství, propagace homosexuálního chování, alkoholismus apod. Náš důraz na svobodu zpochybňují muslimové právě takto: pokud na Západě svoboda projevu může znamenat urážku posvátných věcí, k čemu vlastně je?

Hledání té správné politické linie v dnešní krizi západní kultury není snadné. Myslím si ale, že bychom se měli především zaměřit na budoucnost. A budoucnost patří spíše konzervativcům. I když mají dnes liberálové natolik pevné pozice v médiích, že úspěšně manipulují veřejným míněním (kdo si dnes ještě troufne na veřejnosti říci, že nesouhlasí s homosexuálním chováním?), počet jejich dětí je spíše nízký. To konzervativci budou tvořit stále větší podíl příštích mladých generací, protože jsou to oni, kdo s chutí přijímá děti a nenechává se odradit dnešním nevládným klimatem.

Proto soudím, že právě v zájmu budoucnosti bychom dnes měli hájit přirozené instituce a důstojnost člověka. Za ústupky nás budou možná chválit média, ale rozvoji naší společnosti tak neprospějeme.

JUDr. Ing. Jiří Karas

Autor je křesťansko-demokratickým politikem.

KOMENTÁŘE

Dobrodiní vděčnosti II.

Motiv daru je úvodem do křesťanství

První část naší úvahy se odvíjela od fotografií v kampani „Žiješ, protože tě rodiče chtěli“. Připomínají totiž všem osloveným zvlášť pádný důvod k vděčnosti: vědomí, že každý z nás *nejprve* dostal svůj život darem. To dává celému životu jedinečné kladné předznamenání.

Motiv daru je také vynikajícím úvodem do křesťanství, do pojetí života podle Nového zákona. Vidí-li v něm lidé zvnějšku hlavně zákazy a povinnosti, samé Nesmíš a Musíš, je to bohapustá karikatura; úplně v ní chybí pravé východiště. Začít myslet od něho pomáhá i věřícím k jasnějšímu chápání života z víry — a k větší vděčnosti Bohu.

Svatý otec velmi vhodně vydal svou první encykliku s názvem *Bůh je láska* a již v Úvodu říká, že tato slova První Janovy epistolou „vyjadřují obzvlášť zřetelně jádro křesťanské víry (...) a z toho vyplývající obraz člověka a jeho životní cesty“.

K vděčnosti pak výslovně zve jiný verš téže epistolou: „V tom je láska, ne že (*nejprve*) my jsme milovali Boha, ale že on miloval nás“ (1 Jan 4,10). První je vždy Boží dar — dar stvoření i dar milosti —, naše je až vděčná odpověď. Ne jen v pocitu, ale celým životem. A každé darování dobra otevírá pozoruhodnou „hru s kladným součtem“.

Blaženější je dávat než přijímat (Sk 20,35)

Tento výrok Páně je jistě chválou a doporučením štědrosti; ale slovo *blaženější* říká, že také přijímat je „blažené“. Důvod k radosti a vděčnosti je tak na obou stranách, pokud obě spontánně vidí hodnotu daru. Darujícímu je důvodem k vděčnosti radostné přijetí daru, jako při vánoční nadílce. Každého upřímného dárcce bolí až uráží odmítání darů. To je jeden z nepřátel vděčnosti zmíněných v I. části. Kazí všechno. I mezi bližními bývá odmítnutí daru zraňující. Chybí již prostá důvěra. Příčinou může být ideologie, pýcha, psychické trauma (snad za větou Já nechci být nikomu za nic vděčný!) i všechno dohromady.

O překážkách vděčnosti

Patří k nim lidský sklon zapomínat na dobra, všední i vzácná, ale už každé *podceňování malých* či „*přidružených*“ *dobber*. Bůh by pro nás zůstal jaksi odtaži-

tý, kdybychom si jeho dar stvoření spojili jen s prapočátkem světa, dar spásy až s nebeskou slávou. I dary „mezi tím“ jsou cenné důvody k vděčnosti, jejichž přehlížení nese trpké plody.

ANO, blaze rodičům, pro něž je dítě od počátku dar a veškerá výchova zdroj oboustranné radosti; zvlášť blaze novému občánkovi, brzy také jeho okolí a nejspíš celé společnosti po celý jeho život,

JENŽE kritickým bodem je, zda je počatý život co možná spontánně vítán, už dlouho předem nebo aspoň včas.

Vděčnost ovšem nemůžeme vynutit zvnějšku ani si ji sami na povel poručit, vyrůstá organicky. Často ve hře daru, dávání a přijímání.

Proč se s vděčností za nový život nezastaví jen u rodičů

Vděčnost za vlastní život, jež přece rodiče jen zprostředkují, může každého vést až k Původci života a nakonec k přijetí evangelia. Ale zásluhy na tom, co a jaký každý z nás je, mají také prarodiče a generace před nimi, vlastně historie celého národa... Vědomí kořenů, kdy si tak důležité ve výchově mládeže, pro pevný charakter, bývá dnes opomíjeno. Například ke škodě hlubších vazeb mezi generacemi, jež se snadno scvrkávají na banální provozní otázky.

Myslí-li rodiče na budoucnost očekávaného nebo narozeného dítěte, získají výhled na „vděčnost dávajících“ s úctyhodnou šíří záběru. Vždyť oba rodiče (zprvu hlavně matka) budou mít úkol, čest a zásluhu předávat tolik hodnot, které už se stávají úzkým profilem! Pomyšleme na *řeč*, kulturu mateřského jazyka; ohleduplnost a zdvořilost; ochotu zastat se slabšího... Mohou a měli by uvažovat o tom, co asi bude potřebovat společnost od začínajícího života. V tom má své pevné a zdůvodněné místo i vyhlídka na duchovní povolání; a modlitba za zdárnou budoucnost dětí má místo ještě širší.

Vracet do každodenní šedi jasné barvy

Představa, že svět vznikl náhodou a nemá smysl, nevylučuje zážitky radosti a vzpomínky na ně. I ateisté mohou sledovat argumenty o hodnotách „mezi“ — toho bychom měli pilně využívat. Kdo však odmítá myšlenku, že

„každý dobrý dar a každé dobré obdarování je shůry“ (Jak 1,17), tomu je uzavřena velká oblast vděčnosti. Za to všichni Boží ctitelé mohou vnímat svět a tvorstvo ve stylu svatého Františka z Assisi. Na to by zde byla má slova slabá, mnozí vědí víc sami, ostatní nechtě je zkoušejí dohnat.

Existují však dvě *úskalí*, na něž někdy věřící narážejí.

Naznačil jsem už, proč nás 7x Ne! v Desateru nemusí trápit: kdo zákazy dodržuje, ani na ně nemusí myslet. Nesnáz vzniká až *převahou* myšlenek na hříchy a chyby, třeba ve zpytování svědomí. Přehlídka dne večer se pak podobá přehledu nehod ve zpravodajství — ale stíny samy přece nedávají pravdivý obraz celého dne! Měli bychom si tedy navíc pilně připomínat přijatá dobrodíní, ale i všechny milé a krásné zážitky. Často s vděčností vůči lidem, vždy vůči Bohu. A ne jen večer či před zpovědí. Zvlášť pro mladé lidi je lépe spojovat krásu s vděčností k Bohu než s okušením. I to by lépe rozvedly básně než suché pojednání.

Vděčnost má však jasné barvy věcem *po pravdě vracet*, ne věci a události líbivě přibarvovat. Celý svět je podle Písma „jen“ *velmi dobrý* (Gen 1,31); zlo, bolest a hřích jsou i pro věřící záhadou, a často tvrdou realitou.

Církevní naukou nikdy nebylo, že svět stvořený Bohem je *nejlepší* z *možných*. To napsal roku 1710 filosof Leibniz — a roku 1755 zažil Lisabon strašné zemětřesení. Podobné myšlenky občas problesknou ve zbožných útěchách („cokoli nás potká, je to nejlepší, co se nám mohlo přihodit“ aj.). Věřící může časem bolestnou událost *duchovně zpracovat*, ale sama přímou dobrem a důvodem k vděčnosti není.

Svorník, který ateistům chybí

Zlo a bolest je samostatné velké téma. Celé poselství evangelia, jak čtenářům *RC Monitoru* připomene už růžencem radostný (první!), bolestný a slavný, přináší k duchovnímu zpracování všeho zlého, co nás potká, bohaté podněty.

Neení tedy Pán Ježíš svým vtělením, životem, utrpením a oslavením velkým důvodem k naší vděčnosti?

RNDr. Václav Frei
Autor je publicista.

DOTAZY ČTENÁŘŮ

Vztah mezi vírou a rozumovým poznáním

Řada čtenářů vyjádřila přání seznámit se stanoviskem učitelského úřadu na různé aktuální otázky. Na zaslané dotazy týkající se víry a mravů odpovídají kněží Řádu bratří kazatelů (dominikánů) s úmyslem stanovisko Církve srozumitelně zprostředkovat. Dotazy lze zasílat na korespondenční adresu redakce uvedenou v tiráži.

Jaký je vztah mezi vírou a rozumovým poznáním?

Josef Románek

Poznání smyslové a rozumové

Lidské poznání je ve své podstatě dvojitý druh. To první, jež má společné i se zvířaty a to je poznání *smyslové*. Zde není rozum nijak podstatně zapojen. Toto poznání vzniká působením jistých podnětů na smyslová čidla (zrak, hmat, čich sluch, chuť) a vytváří v příslušných orgánech slovně neartikulovaný, těžko definovatelný smyslový zážitek (nikoli tedy pojem nebo ideu), který v mnoha případech může být pojmenován buď vzhledem k jisté fyzikálně postižitelné dimenzi (jistá frekvence zvuku jako tón např. C, jistá část spektra jako barva, např. červená) nebo přirovnáním se zážitkem spojeným s jistou obecně známou situací (např. vůně fialek, parfém voní jako fialka). Vzhledem k tomu, jak se budeme dále poznáním zabývat, můžeme tento typ poznání s klidem nazvat poznání „nižší“ nebo i poznání v „nevlastním“ smyslu slova.

Pak je tu poznání typické pro člověka, které je založené na činnosti intelektu. Během řady smyslových vjemů fantazie vytvoří poměrně určitou ideu, se kterou intelekt pracuje jako s pojmem, více méně přesně definovanou kategorií, jejíž obsah přebírá z vnější zkušenosti. Např. pojem člověk, kůň, číslo pět atd. To je poznání *rozumové*, pojmové a definovatelné. Můžeme ho zde nazvat poznáním vyšším, poznáním ve vlastním smyslu slova.

Rozumové pochopení

Specifickou a pro člověka nejdokonalější formou rozumového poznání je *pochopení*. Je to takový stav pojmového poznání, kdy je nám podstata jisté věci nejen přesně definovatelná, ale i skrz naskrz zřejmá, vysvětlitelná až do vnitřních důvodů a příčin. Nejtypičtějším příkladem toho druhu je pro lidské poznání, *poznání matematické*. Např. pojem čísla pět je zcela průhledný, vyjádřitelný, neobsahuje žádnou další variantu, která by nás překvapila a dosavadní poznání zvrátila. Je to poznání zcela a pevně uchopitelné, definovatelné, jisté a jasné.

Blízkým, ale již záladnějším, je *poznání přírodovědecké*, poznání vnějšího světa. Zde krom řady předchozích kvalit a dokonalosti vstupuje do hry hmota, která je schopna

jistých variant, změn stále možných, byť aktuálně nerealizovatelných. (Poznávány živočich je v jistém vývojovém stupni biologického stáří, rasy, individuální variace anebo dosud nepoznané kvality jistých chemických prvků, jejich mikrostruktury atd.) S tím přírodovědec počítá jako s jistou rezervou, která může dosavadní poznání stále, když ne zvrátit, alespoň upřesnit či obohatit.

Třetím a nejvyšším stupněm lidského poznání, je poznání filosofické, někdy též nazývané *metafyzické*. Je to poznání přesně definovatelné, rozumové a zcela jisté. Stojí na základním předpokladu, že povaha vnějšího světa a lidského rozumu jsou stejnorodé, tzn., že pro ně platí stejné principy, že vnější svět, nakolik je poznatelný, je po jisté námaze podstatně nezkraslený způsobem postižitelný lidským rozumem. Filosofické poznání už nepracuje s jednoduchými průhlednými skutečnostmi, jakými je např. číslo, ani s komplikovanými přírodními útvary obsahujícími proměnlivou hmotu. Filosofie se snaží pomocí obecně platných soudů nalézt poslední a zcela nutné zákonitosti a principy (např. že každému jevu odpovídá přiměřená příčina, nic nemůže stejným způsobem a v tutéž dobu být i nebýt, celek je větší než část atd.) vlastní celé poznatelné skutečnosti a na základě těchto pak dospívá i k podrobnějším analýzám a hodnocením (např. pojem „přirozený“ vzhledem k povaze lidské osoby, jako takové, nutně inteligentní počátek světa atd.). Po této namáhavé cestě dochází lidské poznání svého pozemského vrcholu: *pochopení* skutečnosti v nejhlubších příčinách.

Poznání vírou

Hovoříme-li o poznání skrze víru, pak máme na mysli poznání, které se odehrává rovněž na úrovni rozumu, ale nedochází k němu díky pochopení nejvlastnějších důvodů, ale na základě souhlasu, ke kterému rozumu dopomáhá vůle, má-li k takovému „nátlaku“ oprávněné a přiměřené důvody, rozumu již dříve srozumitelné. Vůle zde jakoby supluje okamžik vnitřního přesvědčení, které u přírodovědeckého či filosofického poznání nastává v okamžiku pochopení. V běžném životě se člověk z praktických důvodů k poznání vírou uchyluje velmi často, ne-li většinou, jedná-li se o běžně neověřitelné skutečnosti. Např. většina

školního vzdělání je založena na přirozené víře v kompetentnost vyučujících. (Ani žáci vysokých škol nejsou často schopni ověřovat si existenci všech vyučovaných faktů, natož žáci škol nižších. Podobně to je s vírou v jízdni řady, kompetentnost obsluhujícího personálu atd.) Tato víra je však pro lidský faktor i omylná a tudíž v pozdějším věku bývá korigována a nahrazována poznáním zkušenostním. Nicméně poznání přirozenou vírou tvoří naprostou většinu lidského poznání.

Náboženská víra

Víra v náboženském smyslu slova je *nadpřirozená poznávací kvalita lidského rozumu* rozpoznat jako pravdivé a souhlasit s informacemi, které jsou podle přirozeného poznání sice bezrozporné, ale samy osobě nepoznatelné nebo v současném stavu člověka neověřitelné. Jsou obsaženy v *Božím Zjevení*, což je Tradice katolické církve a Bible. Týkají se především samotného Boha, Trojice, stvoření světa, ale i Boží záměry se světem, s člověkem, s církví atd. Nespadají sem ale např. rozumově filosoficky dokazatelná elementární fakta, jako je Boží existence! Ta není článkem víry, ale přirozeným předpokladem víry. Zárukou a autoritou pravdivosti oněch informací není jejich zřejmost a následně pochopení, ale neomylná pravdivost samotného Boha. Je nejen původce veškeré skutečnosti, ale projevuje se jako zvláštní autor a garant pravdivosti Bible a celé apoštolské Tradice pomocí již naplněných a historicky doložitelných proroctví, zázraku a jiných mimořádných činů. Bůh také niterně působí na každého člověka, aby s Jeho pomocí k víře dospěl. Křest, který reálně mění charakter lidské duše, dává člověku mj. trvalou disposici věřit, pokud víru sám nezničí jejím vědomím odmítnutím a později toho nelituje a nekaje se.

Víra jako ctnost

V souvislosti s nadpřirozenou, náboženskou, katolickou, Bohem zjevenou a vlitou vírou říkáme, že je nejen druhem nadpřirozeného lidského poznání, ale i ctností. Je to nová, Bohem vlitá kvalita naší dosavadní přirozené poznávací schopnosti, již je rozum „obohaceny“ nadpřirozenou

dokončení na straně 8

NA ZÁVĚR

dokončení ze strany 7

vírou je schopen stát se součástí lidského poznávacího aparátu a tak uschopňuje člověka s naprostou jistotou, aby ve svém životě disponoval a řídil se informacemi, které jsou přirozeně nedostupné: Bůh jako Soudce, Spasitel a Vykupitel, existence osobního soudu každého člověka po dokončení pozemské pouti, existence nebeského království, očistce i pekla, úloha svátostí na posvěcení člověka atd. Přijatá víra je pak vlastní činností člověka jako subjektu, a proto je pro člověka i záslužná. Je totiž sice Bohem darovaná, ale není nedobrovolnou či vnucenou činností samotného Boha v člověku! Pokud člověk žije podle přijaté víry a po smrti dojde do Božího království, víra zaniká a je nahrazena přímým rozumovým viděním toho všeho, čemu člověk dosud věřil a co nyní bezprostředně rozumem vnímá jako přítomné. Říkáme tomu *světlo slávy*. Tento okamžik je podnětem pro vůli, která na něj, jako na nevyšší možné dobro, reaguje nejvyšší možnou láskou, již je schopna. To také tvoří podstatu štěstí všech lidí, kteří docházejí do nebeského království.

P. Efrém Jindráček OP

Děkujeme za vaše ohlasy. Těšíme se na vaše podněty, které můžete zasílat na adresu redakce uvedenou v tiráži. Čtenářské dopisy jsou redakčně kráceny a nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

Není třeba znovu a znovu opakovat, že vydáváním *RC Monitoru* konáte pro naši značně sekularizovanou, duchovně nezřídka deptanou a strádající zemi velmi záslužnou práci. Úloha Vašeho listu, a to jak pro povahu jeho složky prostě informativní, tak také široce pastorační i evangelizační, je u nás jedinečná a v našich dnešních českých poměrech pro křesťana vpravdě nepominutelná. Rád jej čtu a zamýšlím se nad sdělovaným obsahem. Vlídny, nekonfliktní tón jednotlivých příspěvků je pro Váš časopis příznačný. Mám zde na mysli např. citovanou zprávu časopisu *Spiegel* o „objevu“ klimatologa St. Webera, strachujícího se z ohrožení katolických věřících přemírou jemného prachu z kadidla a svíček při jejich bohoslužbě, kde jste jako redakce vyjádřili svůj nesouhlas ke sdělované informaci prostým otazníkem v nadpisu. (Ono by se nic nestalo, kdybyste v obdobných případech „přitvrdili“ a byli explicitnější...) Smutno mi pak ovšem bylo

při četbě zprávy, že ČBK se omluvila za kritiku učebnice. Velice by mě zajímalo, kdo z literárněvědné obce badatelské se podepsal jako posuzující dané učebnice. Třebaže jsem primárně bohemista-lingvista, ne bohemista-literární historik, přece jen mě to zajímá. To je jedna strana. A co přitom ta druhá? Naše? Pokud vím, má ona učebnice fungovat jako normální pedagogická literatura, nebo snad byla stažena? Pravda, křesťanská pokora je charisma, dar, milost, nicméně takto výsledné řešení není zcela v pořádku. A nakonec ještě omluva ČBK...? I v citovaném čísle našeho časopisu stačí otočit list a je před námi zpráva ze Švýcarska o trestním postihu za neuctivý výrok o Mohamedovi... Radostným optimismem mne pak naladila zejména vstupní stať Otce biskupa Mons. J. Hrdličky a jeho úvaha o Boží Moudrosti a jejím fungování, jakož i jeho závěrečná vpravdě aktuální výzva nám všem.

Antonín Vašek, Brno

Liturgická čtení

8. 10. Neděle	Gn 2,18–24, Žl 128, Žid 2,9–11, Mk 10,2–16 <i>27. neděle v mezidobí</i>		
9. 10. Pondělí	Gal 1,6–12, Žl 111, Lk 10,25–37 <i>sv. Dionýsius a druhové</i>	12. 10. Čtvrtek	Gal 3,1–5, Lk 1, Lk 11,5–13 <i>sv. Radim</i>
10. 10. Úterý	Gal 1,13–24, Žl 139, Lk 10,38–42 <i>sv. Paulin</i>	13. 10. Pátek	Gal 3,7–14, Žl 111, Lk 11,15–26 <i>sv. Eduard</i>
11. 10. Středa	Gal 2,1–2,7–14, Žl 117, Lk 11,1–4 <i>sv. German</i>	14. 10. Sobota	Gal 3,22–29, Žl 105, Lk 11,27–28 <i>sv. Kalist I.</i>
15. 10. Neděle	Mdr 7,7–11, Žl 90, Žid 4,12–13, Mk 10,17–30 <i>28. neděle v mezidobí</i>		
16. 10. Pondělí	Gal 4,22–24,26–27,31–5,1, Žl 113, Lk 11,29–32 <i>sv. Hedvika</i>	19. 10. Čtvrtek	Ef 1,1–10, Žl 98, Lk 11,47–54 <i>sv. Izák Jogues a druhové</i>
17. 10. Úterý	Gal 5,1–6, Žl 119, Lk 11,37–41 <i>sv. Ignác Antiochijský</i>	20. 10. Pátek	Ef 1,11–14, Žl 33, Lk 12,1–7 <i>sv. Irena</i>
18. 10. Středa	2 Tim 4,9–17b, Žl 145, Lk 10,1–9 <i>sv. Lukáš</i>	21. 10. Sobota	Ef 1,15–23, Žl 8, Lk 12,8–12 <i>sv. Hilarion</i>

RC MONITOR — zpravodajský čtrnáctideník vydávaný o. s. Res Claritatis pod záštitou České dominikánské provincie. Noviny jsou zaměřeny na osvětu široké veřejnosti v oblasti života a postojů římskokatolické Církve jako prevence náboženské nesnášenlivosti a xenofobie. Publikované zprávy jsou zveřejňovány na zpravodajském serveru <http://res.claritatis.cz>. ISSN: 1214-8458. MK ČR E 15474.

Korespondenční adresa redakce: Res Claritatis, Husova 8, 110 00 Praha 1, e-mail: redakce@claritatis.cz, číslo účtu: 1683820001/2400.

Redakční rada: Vít Cigánek, RNDr. Václav Frei, Mgr. Michaela Freiová, JUDr. Ing. Jiří Karas, P. Mgr. Pavel Mayer OP, Zdeňka Rybová, Mgr. Radim Ucháč, Kateřina Ucháčová, Ondřej Vaněček. **Teologický poradce:** P. Mgr. Pavel Mayer OP.

Objednávky: Noviny jsou distribuovány zdarma a lze je v požadovaném počtu kusů objednat na korespondenční adrese redakce. Jejich vydávání je možné jedině díky zasláním darům, které pokrývají náklady na tisk a distribuci. Náklady na jedno číslo činí přibližně 10 Kč, což ročně znamená 240 Kč. Všem dárčům Pán Bůh zaplať. Dary lze podle § 15 odst. 1 zákona č. 586/1992 Sb. uplatnit pro snížení základu daně.